

Egy különös koronázás a magyar középkorból

Mi a teendő, ha a Szent Korona nincs az országban?

1440. február végén Habsburg Albert (ur. 1437–1439) özvegye, Erzsébet, a komornája, Kottaner Jánosné segítségével ellopta a Szent Koronát a Visegrádi várból. A koronával Győrből átköltözött Pozsonyba, majd maga mögött hagyta Győrben tanácsadóját, Cillei Ulrikot és egy cseh és német zsoldosokból álló erős helyőrséget. Az egyesült lengyel-magyar hadsereg megtámadta Győrt, s valamikor 1440 júniusában be is vette, így Cillei fogságba esett.

Mindez azért történt, mert a magyar rendek nagy része ragaszkodott a lengyelekkel való megállapodáshoz, ezért V. László (ur. 1440–1457) 1440. május 15-i koronázását 1440. július 17-én érvénytelenítették. Ezt követően megszervezték I. Jagelló Ulászló (ur. 1440–1444) magyar királlyá koronázását Székesfehérvárott. Ki és mivel koronázott? Az első kérdésre könnyű válaszolni: Szécsi Dénes esztergomi érsek, aki ugyanebben az évben már egyszer elvégezte ezt a szertartást a csecsemő V. Lászlón. Izgalmasabb kérdés, hogy mivel történt a koronázás? A Szent Korona óriási erejét mutatja, hogy az új királyt egy alkalmi koronával avatták királlyá, melyet Szent István király ereklyéjének fejrészéről szereltek le. Mint ismeretes, a koronázására összegyűlt rendek oklevélben érvénytelenítették V. László május 15-i koronázását. Ennél azonban még többet is tettek: részletesen kifejtették a maguk szuverén rendelkezési jogát a Szent Korona fölött, s ezzel kapcsolatban felfogásukat a Szent Korona-tanról. Mit tartalmaz konkrétan e fontos rendelkezés?

1. A királyok koronázása mindig az országlakók akarától függ, s a koronázás ereje és hatálya az ő jóváhagyásukon múlik.
2. A Szent István fej-ereklyetartóján levő régi aranykoronának és a vele végzett koronázásnak minden tekintetben olyan ereje és hatálya legyen most és a jövőben, mintha a mostani helyett a régi koronával hajtattott volna végre ez a koronázás.
3. Míg a régi korona nincs kéznél, ha azt visszaszerezni nem lehetne, veszítse el minden hatályát s jelentőségét, szentséges titka és ereje ebben a mostani koronában értesék.
4. A most koronázott királyra közakarattal átruházzák mindazt a teljes hatalmat kegyelmek osztásában, a birtokadományozásokban és megerősítésben, a tisztségek és egyházi javadalmak adományozásában, az igazságszolgáltatásban, a kormány-

zásban stb., amely Magyarország királyait akár szokás, akár jog alapján eddig is megillette, mintha a régi koronával koronázták volna meg, amint szokásos volt.

5. A régi korona szereztesse vissza, de ha ez nem volna lehetséges, minden ezután következő király koronázása a mostani koronával végeztesse, a szokásos ünnepélyességgel. Ha azonban a régi korona visszaszerezhető, helyeztesse vissza korábbi tisztességébe és hatóerejébe.
6. Az Erzsébet özvegy királynétól az ország akarata ellen végrehajtott koronázás érvénytelen.
7. Aki e határozatoknak ellentmondana, a kegyelmezés minden reménye nélkül örökös hűtlenség, felsegértés és a közrendzavarás büntetésével sújtassék.
8. Végül megemlítendő, hogy a nemesi nemzet, vagyis a politikai jogokat gyakorló rendek értelmében, akik együtt az országgyűlést alkotják, szintén bevonul e nyilatkozatba.

Noha a Szent Korona 1440-től 1464-ig III. Frigyes császár kezén volt, ki mint V. László gyámja jutott a koronához, az oklevélből világosan látszik, hogy továbbra is a Szent Korona maradt a magyar állam szimbóluma, mind Ulászló alatt, mind a rendi kormányzás idején, mind Hunyadi János kormányzóságakor (1446–1452).

A Szent Korona kényszerű száműzetésének Mátyás király (1458–1490) vetett véget. Az 1463. július 19-i bécsújhelyi békében megállapodott a császárral, aki visszaadta a Szent Koronát, így lehetővé vált Mátyás megkoronázása, és ezzel uralma legitimálódott az országban. De miként gondolkodott legitimációjáról Mátyás korábban? Ha megvizsgáljuk Mátyás ferences misszálájának képanyagát, arra a következtetésre juthatunk, hogy a király a magyarországi krónikairadalomból is jól ismert *angyal hozta korona* motívumot alkalmazta. A misekönyv Mátyás király megbízásából készült egy Tamás nevű magyarországi ferences szerzetes számára. Az illusztrációk közül a *Vir Dolorum* (Fájdalmak Férfia) ábrázolás tartalmazza az angyal hozta korona motívumot. A kép bal alsó sarkában látható a térdeplő donátor, vagyis Mátyás. Előtte négy részre osztott tárcsapajzs található a vágásos és kettős kereszt magyar címerrel, a dalmát leopárdfej ékkel és a beszercei oroszlánnal; közepén pedig szív-pajzsban a Hunyadi-család hollója. Mivel az ábrázolásról hiányzik a cseh oroszlános címer, a kép Mátyás cseh királlyá koronázása, azaz 1469 előtt készülhetett.

Mátyás feje felett két angyal lebeg, egyikük koronát, másikuk pedig kardot nyújt felé. A kép megfejtése az Isten akaratából történő koronázás lehet, miként Mátyás gondolkozhatott legitimációjáról a Szent Korona visszaszerzése előtt.

A Szent Korona legkorábbi ábrázolása

Balla János Sch. P.